

การทำงานบริการสังคม ในงานคุมประพฤติ

นายเกษม มุลจันทร์
ผู้อำนวยการกองกิจการชุมชนและบริการสังคม
กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

แนวคิด

การทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ เป็นวิธีการที่ให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการแก่สังคม ชุมชน หรือองค์กรสาธารณกุศล โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งปัจจุบัน การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมตามคำสั่งศาล อยู่ในความรับผิดชอบของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม การทำงานบริการสังคมในแต่ละประเทศอาจจะมีรูปแบบ วิธีการ กระบวนการ และจำนวนชั่วโมงในการทำงานแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิด หรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคม ปัจจุบันแนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมในประเทศต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น 3 แนว ดังนี้

(1) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

แนวคิดนี้ถือว่าการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิด ได้รับใช้สังคมด้วยการมอบหมายงานให้ทำ จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าต่อสังคม ทั้งการทำงานจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้มีเวทีสำหรับฝึกหัด เรียนรู้ ทดลอง ทดสอบ และพัฒนาความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความพอใจ ความรักในงาน สมานธิ ทักษะในการประกอบอาชีพ และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ

สำหรับกลุ่มผู้กระทำผิด ที่ควรนำการทำงานบริการสังคมมาใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟู ได้แก่ ผู้ถูกคุมความประพฤติที่อยู่ในวัยทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่กลับมิได้ประกอบอาชีพใดที่เป็นกิจจะลักษณะ หรือทำงานจับจาด ย้ายงานบ่อย ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองหรือผู้อื่น เป็นต้น เพราะการทำงานจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองยังมีศักยภาพที่จะทำประโยชน์ให้กับตนเองหรือกับสังคมได้อยู่ มิใช่เป็นบุคคลไร้ค่าไร้ความสามารถเสียทีเดียว

(2) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการชดใช้หรือทดแทนความผิดแก่ผู้เสียหายและสังคมในคดีอาญาทั่วไป (Restitution)

แนวคิดนี้ถือว่าการชดใช้ค่าเสียหาย เป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดต่อความเสียหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยผู้เสียหายได้รับการเยียวยา และกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้แล้ว ยังช่วยให้ผู้กระทำผิดได้เห็นคุณค่าของตนเอง และรู้จักเคารพในบรรทัดฐานของสังคม รวมทั้งได้พัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและศีลธรรม ซึ่งรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายในปัจจุบันมีรูปแบบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การชดใช้ด้วยเงิน การชดใช้ด้วยการบริการ โดยตรงแก่ผู้เสียหาย เช่น การขอมาหรือทำงานให้แก่ผู้เสียหาย และการชดใช้ด้วยการให้บริการแก่สังคมหรือชุมชน เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาดในหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรสาธารณกุศล เป็นต้น

(3) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการลงโทษ (Punishment)

แนวคิดนี้เห็นว่าทำให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งเพียงแต่รูปแบบหรือลักษณะการลงโทษจะแตกต่างจากมาตรการลงโทษอื่น ๆ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้ผู้กระทำผิดสูญเสียอิสรภาพ และการลงโทษปรับจะทำให้ผู้กระทำผิดสูญเสียทรัพย์สินตามจำนวนที่ศาลตั้งปรับเป็นต้น ส่วนการทำงานบริการสังคมจะทำให้ผู้กระทำผิดสูญเสียเวลาว่างหรือเวลาพักผ่อนส่วนตัว รวมทั้งจะต้องเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ดังนั้นในกรณีที่ศาลเห็นว่า การลงโทษด้วยมาตรการอื่น ๆ ไม่เหมาะสมกับจำเลยรายใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษจำคุกกระชั้น หรือในกรณีที่ศาลจะลงโทษปรับจำเลย แต่พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยเป็นบุคคลยากจน ไม่มีเงินชำระค่าปรับ หรือแม้แต่กรณีที่จำเลยเป็นบุคคลที่มีฐานะร่ำรวย การลงโทษปรับจะไม่มีผลให้จำเลยรู้สึกเจ็บทรมานหรือสำนึกในการกระทำผิดของตน ในกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ศาลก็อาจใช้วิธีการสั่งให้จำเลยไปทำงานบริการสังคม เพื่อทดแทนการลงโทษจำคุกกระชั้นหรือลงโทษปรับก็ได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมดังกล่าวข้างต้น การทำงานบริการสังคมได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา หรือกระบวนการทางศาลของแต่ละประเทศว่าจะนำไปใช้แบบใด สำหรับประเทศไทยศาลได้นำแนวคิดทั้งสามมาใช้ในลักษณะผสมผสานกัน ภายใต้เงื่อนไขการคุ้มครองประพฤติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าศาลจะไม่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุ้มครองประพฤติทำงานบริการสังคม พนักงานคุ้มครองประพฤติก็น่าจะจัดให้ผู้ถูกคุ้มครองประพฤติทำงานบริการสังคมได้ ภายใต้ความสมัครใจของผู้ถูกคุ้มครองประพฤติ

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้ถูกคุ้มครองประพฤติโดยการ

- สร้างจิตสำนึกให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม
- ทำให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
- พัฒนาทักษะ ความสนใจ ตลอดจนศักยภาพของผู้ถูกคุ้มครองประพฤติ
- สร้างวินัยและความรู้สึกรักการทำงานสำหรับผู้ถูกคุ้มครองประพฤติที่ว่างงาน
- ทำให้ผู้ถูกคุ้มครองประพฤติเกิดความภาคภูมิใจ และสร้างภาพพจน์ที่ดีสำหรับตนเองว่ายังเป็นคนที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

(2) เพื่อให้ผู้ถูกคุ้มครองประพฤติใช้เวลาหรือทดแทนความเสียหายที่ก่อขึ้น ด้วยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

(3) เพื่อให้สังคมยอมรับว่าคนเหล่านี้มีความสำนึกผิดแล้ว และยังสามารถทำคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นได้

(4) เพื่อเป็นมาตรการแทนการเลือกลงโทษจำคุก โดยการจำกัดเสรีภาพ จำกัดเวลาพักผ่อนส่วนตัว (Leisure time) บังคับให้ใช้เวลาเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคม

กิจกรรมในการทำงานบริการสังคม

กิจกรรมการทำงานบริการสังคมมีหลากหลายกิจกรรม ดังนี้

- การพัฒนาหรือทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สวนสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว
- การปลูกและดูแลสวนป่าหรือสวนสาธารณะ
- การช่วยเหลือ ดูแลอำนวยความสะดวก หรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการ เด็กกำพร้า คนชรา ผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์หรือสถานพยาบาล
- การปลูกสร้าง ซ่อมแซมอาคาร สถานที่ราชการ เช่น ช่างไม้ ช่างประปา ช่างไฟฟ้า และช่างสี
- การเป็นครูฝึกสอนวิชาชีพต่าง ๆ เช่น สอนดนตรีแก่เด็กนักเรียน ฝึกสอนช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ แก่ผู้ถูกคุมความประพฤติที่สนใจ
- กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การทำงานในห้องสมุด การทาสีเครื่องหมายจราจร การส่งเอกสารซึ่งมิใช่ความลับของทางราชการ การบริจาคโลหิต และการรักษาความปลอดภัยในสถานที่ราชการ เป็นต้น

รูปแบบการทำงานบริการสังคม

ในการกำหนดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณประโยชน์นั้น เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับสภาพของผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละรายและมีผลในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติมากที่สุด ได้มีการแบ่งรูปแบบการทำงานบริการสังคมออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. **การทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคล** หมายถึงการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติที่มีเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมแต่ละคนไปทำงานบริการสังคมตามหน่วยงานรองรับในระยะเวลาที่เพียงพอต่อการแก้ไขฟื้นฟู และสมควรต่อการกระทำความผิด ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดจากหน่วยงานรองรับและพนักงานคุมประพฤติ นอกจากนี้ยังหมายถึงการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ร่วมกันกระทำความผิดได้ทำงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งร่วมกันจนแล้วเสร็จ ภายในระยะเวลาที่สมควรอีกด้วย

2. **การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม** หมายถึง การจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติที่มีจำนวนมากกว่า 1 คนขึ้นไป ทำงานบริการสังคมร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่มเหมาะสมสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูระยะสั้นหรือผู้ถูกคุมความประพฤติที่ไม่สามารถให้ทำงานแบบรายบุคคล เนื่องจากอาจก่อปัญหาในหน่วยงานที่เข้าทำงานหรือผู้ถูกคุมความประพฤติที่มีอาชีพการงานเป็นกิจจะลักษณะอยู่แล้ว ซึ่งหากจัดให้ทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคลติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน อาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่ความรับผิดชอบในงานประจำที่ทำอยู่

อย่างไรก็ตาม ผู้ถูกคุมความประพฤติบางรายอาจถูกจัดให้ทำงานบริการสังคมทั้งแบบรายบุคคล และแบบกลุ่มผสมกันไปก็ได้

อนึ่ง การจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมแบบรายบุคคลนั้นไม่มีค่าใช้จ่าย ส่วนการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมแบบกลุ่มมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าอาหารกลางวันของผู้ถูกคุมความประพฤติ ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการอนุเคราะห์จากชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งจากเงินงบประมาณ

ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการทำงานบริการสังคม

การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์มีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

ประโยชน์ต่อชุมชน

1. การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานคุมประพฤติมากขึ้น นอกเหนือไปจากการเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ เช่น โดยการเข้าร่วมเป็นหน่วยงานรองรับ
2. การให้บริการของผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นการทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเพื่อเป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่หน่วยงานหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือแสวงหากำไร
3. การทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติจะปรากฏผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อชุมชนมากกว่ามาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยไม่ใช่เรือนจำอื่น ๆ
4. เป็นทางเลือกของการพิพากษาคดีที่ประหยัดและได้ประโยชน์มากกว่าทางเลือกอื่น ๆ

ประโยชน์ต่อผู้เสียหาย

1. การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมเป็นการลงโทษต่อผู้กระทำผิดที่มองเห็นผลงานเป็นรูปธรรมชัดเจน และชดเชยความเสียหายตามความต้องการของผู้เสียหายได้
2. ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพึงพอใจบ้าง จากการที่ได้โต้ตอบต่อการกระทำผิด โดยที่ผู้ถูกคุมความประพฤติไม่สามารถหลบหลีกความรับผิดชอบจากผลของการที่ได้กระทำไปอย่างง่ายคายนัก

ประโยชน์ต่อศาล

1. การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมเป็นทางเลือกอื่น ๆ ในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับศาล ซึ่งสามารถใช้ได้อย่างเที่ยงธรรมโดยไม่ต้องคำนึงถึงชนชั้นทางสังคมของผู้กระทำผิด
2. ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติอื่นใด เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟู ทดแทนความเสียหายที่ผู้ถูกคุมความประพฤติก่อขึ้นให้กลับคืนสู่สังคม และเพื่อเป็นการลงโทษได้พร้อม ๆ กันในคราวเดียว

ประโยชน์ต่อผู้ถูกคุมความประพฤติ

1. การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม เป็นการลงโทษโดยหลีกเลี่ยงการจำคุก
ระยะสั้น
2. สำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ว่างงานหรือกำลังทำงานก็ตาม การทำงานบริการสังคมจะ
ช่วยสร้างประสบการณ์การทำงาน และเปิดโอกาสให้ฝึกฝนทักษะ ฝึกหัดการทำงานและอ้างอิงได้เมื่อจะหางานทำ
ต่อไป
3. ในแง่ของการใช้ชุมชนบำบัด การทำงานบริการสังคมจะช่วยให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้รับ
ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ซึ่งอาจช่วยให้เขาค้นพบแนวคิดใหม่ ๆ ที่ดีขึ้นและตระหนักถึงคุณค่าของ
ทักษะในการทำงานที่เขาได้รับภายหลังจากผ่านกระบวนการทำงานมาแล้ว
4. การทำงานบริการสังคมมิใช่การมุ่งเน้นปมด้อย ปัญหาหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้ถูกคุม-
ความประพฤติ แต่เพื่อที่จะเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของผู้ถูกคุมความประพฤติให้ปรากฏออกมาในรูปของการ
ให้บริการผู้อื่น
5. ในเชิงจิตวิทยา การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการที่เป็นรูปธรรมที่มีความหมายสำหรับผู้ถูกคุม
ความประพฤติที่ได้ปรับปรุงพฤติกรรมกลับตนเป็นคนดี และรู้สึกสำนึกผิด
6. ทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเกิดความรู้สึกพึงพอใจที่ได้กระทำความดี และพัฒนาคุณค่าใน
ตัวเองขึ้น จากที่ได้ช่วยบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

ขั้นตอนกระบวนการของการทำงานบริการสังคม

การคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติ

การคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติ มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการให้ผู้ถูกคุมความ
ประพฤติทำงานบริการสังคม เพราะการที่กฎหมายได้บัญญัติให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความ
ประพฤติไปทำงานบริการสังคมได้นั้น ก็เพื่อให้ศาลมีทางเลือกโดยใช้มาตรการนี้แทนการลงโทษจำคุก โดยอยู่
ภายใต้เงื่อนไขที่ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องยินยอม จึงต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบเป็นรายกรณีไป โดย
จะต้องพิจารณาทั้งฐานความผิด ความหนักเบาแห่งข้อหา ความสามารถและความเหมาะสมของบุคคลนั้นต่อการ
ทำงานแต่ละประเภท

ในการคัดเลือกผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมนั้น พนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่
เสนอความเห็นต่อศาลในรายงานการสืบเสาะและพินิจว่า จำเลยรายใดสมควรกำหนดเงื่อนไขให้ทำงานบริการ
สังคม โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาถึงความเหมาะสมของจำเลยแต่ละราย ด้านความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ ภาวะ
เศรษฐกิจ ความสามารถทั่วไป ความสามารถพิเศษ หรือความเหมาะสมของบุคคลนั้นต่อการทำงานแต่ละประเภท
2. ความยินยอมของจำเลยในการทำงานบริการสังคม โดยที่พนักงานคุมประพฤติได้อธิบายถึง
วัตถุประสงค์ ประโยชน์ และเงื่อนไขของมาตรการนี้ให้ทราบ

3. พิจารณาถึงช่วงเวลาการทำงานบริการสังคม โดยไม่ควรให้มีผลกระทบต่อช่วงเวลาของการประกอบอาชีพที่ผู้ถูกคุมความประพฤติทำอยู่ตามปกติ

4. พิจารณาถึงการทำงานบริการสังคมไม่ให้มีผลกระทบต่อหน้าที่การเลี้ยงดู หรือความรับผิดชอบต่อครอบครัวของผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือให้กระทบกระเทือนน้อยที่สุด

5. จำเลยบางประเภทที่มีความประพฤติ หรือลักษณะนิสัยบางประการอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น หรือหน่วยงานที่ถูกส่งไปทำงาน ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะไม่พิจารณาคัดเลือกให้ทำงานบริการสังคม ได้แก่

- ผู้ที่เจ็บป่วยเป็นโรคติดต่อร้ายแรงอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของตัวเอง หรือผู้อื่นด้วย
- ผู้ที่กำลังติดยาเสพติดให้โทษ หรือติดสุรา
- ผู้มีประวัติในการทำความผิดทางเพศ หรือกระทำอนาจารต่าง ๆ
- ผู้มีประวัติการทำความผิดโดยใช้พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ทำร้ายร่างกายผู้อื่น
- ผู้มีร่างกายพิการซึ่งไม่สามารถทำงานบริการสังคมประเภทนั้นได้
- ผู้มีปัญหาทางอารมณ์ หรือบกพร่องทางจิตใจ
- ผู้มีประวัติการทำงานไม่เป็นกิจจะลักษณะหรือว่างงานเป็นเวลานาน หรือมีฐานะการเงิน

ลำบากแก่การครองชีพ (ในกรณีนี้พนักงานคุมประพฤติอาจจะพิจารณาเป็นรายกรณีไปว่าสมควรให้เข้าร่วมทำงานหรือไม่ เพราะในบางกรณีการทำงานบริการสังคมอาจเป็นประโยชน์ในเชิงของการฝึกงานหรือเป็นประสบการณ์ในการทำงานก็ได้)

การคัดเลือกหน่วยงานรองรับ

หน่วยงานรองรับ คือ หน่วยงานที่สำนักงานคุมประพฤติขอความร่วมมือและทำข้อตกลงเพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ศาลกำหนดเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมไปช่วยเหลือทำงานด้านต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของรัฐเอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์

หน่วยงานรองรับจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม ทั้งประเภทรายบุคคลและรายกลุ่ม ดังนั้น พนักงานคุมประพฤติจึงต้องมีการคัดเลือกหน่วยงานรองรับที่มีความเหมาะสม และต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นกับหน่วยงาน เพื่อให้บุคลากรของหน่วยงานนั้น ๆ ทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม ซึ่งการคัดเลือกหน่วยงานรองรับ หรือองค์กรที่เหมาะสมกับการให้ผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละรายทำงานบริการสังคมนั้น มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ต้องเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร หรือดำเนินกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองใด

2. เป็นหน่วยงานที่สามารถใช้อาสาสมัครในการให้บริการประชาชนหรือรับใช้สังคม โดยทำประโยชน์ต่อส่วนรวมสอดคล้องกับปรัชญาของการทำงานบริการสังคม

3. งานของหน่วยงานนั้นจะต้องไม่มีลักษณะของการเสี่ยงภัยหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย และความปลอดภัยของผู้ถูกคุมความประพฤติ
4. การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานใด ต้องไม่เป็นการแย่งงานอาชีพของลูกจ้างผู้มีรายได้ประจำจากงานนั้นอยู่ก่อน
5. ควรเป็นหน่วยงานที่มีการกำหนดลักษณะงาน (job description) ที่จะได้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำไว้ชัดเจน
6. เป็นหน่วยงานที่ยินดีสนับสนุนงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ โดยไม่มีการตั้งข้อรังเกียจ หรือกีดกัน ผู้ทำงานหรือแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา อายุ หรือเพศ หรือไม่มีการทำงานที่ขัดแย้งทำลายความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีที่ผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละคนถือปฏิบัติ

การคัดเลือกกิจกรรมและรูปแบบการทำงาน

พนักงานคุมความประพฤติจะคำนึงถึงลักษณะนิสัย ความประพฤติ ความสนใจ การประกอบอาชีพ ทักษะหรือความสามารถทั่วไป และความสามารถพิเศษของผู้กระทำผิดต่อการทำงานแต่ละประเภท รวมทั้งฐานความผิด และจำนวนชั่วโมงทำงาน ที่พนักงานคุมความประพฤติจะเสนอความเห็นต่อศาลให้ใช้ดุลพินิจกำหนดเงื่อนไข เป็นต้น ทั้งนี้มักจะปรากฏว่าผู้ถูกคุมความประพฤติบางคนอาจมีความเหมาะสมในการจัดให้ทำงานประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมที่จะทำงานอีกประเภทหนึ่งก็ได้ เช่น ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ประกอบอาชีพเป็นอาจารย์อาจเหมาะที่จะจัดให้ไปสอนหนังสือแก่เด็กยากจนในชุมชนแออัดมากกว่าจัดให้ไปลอกผักคตชวาในหนองน้ำสาธารณะ เป็นต้น

การปฐมนิเทศผู้ถูกคุมความประพฤติ

ภายหลังศาลมีคำพิพากษากำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม และ ผู้ถูกคุมความประพฤติได้มาพบพนักงานคุมความประพฤติแล้ว พนักงานคุมความประพฤติจะดำเนินการสอบปากคำเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง และให้ตอบแบบสอบถามเพื่อสำรวจทักษะ ความสนใจ และความสามารถเฉพาะบุคคล เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมโดยคำนึงถึงประเภท ของงาน การเดินทาง ผลกระทบต่อเวลาในการประกอบอาชีพปกติหรือภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว ประกอบด้วย หลังจากนั้นพนักงานคุมความประพฤติจะดำเนินการปฐมนิเทศผู้ถูกคุมความประพฤติเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคม
2. ลักษณะการทำงาน และทบทวนเงื่อนไขที่ศาลกำหนด
3. ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่จะไปทำงานต่อผู้ถูกคุมความประพฤติ ความรับผิดชอบของพนักงานคุมความประพฤติ และของผู้ถูกคุมความประพฤติ
4. ผลดี และผลเสียของการปฏิบัติตาม หรือการฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาล

จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้ผู้ถูกคุมความประพฤติซักถามปัญหา หรือข้อขัดข้อง ซึ่งการปฐมนิเทศนี้ นอกจากจะเป็นการทำความเข้าใจกับผู้ถูกคุมความประพฤติแล้ว ยังเป็นการทำให้พนักงานคุมประพฤติได้มีข้อมูลที่สำคัญเพิ่มเติม ก่อนส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงาน อีกทั้งยังเป็นการจูงใจให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำงาน ตลอดจนรับผิดชอบในการปฏิบัติงานมากขึ้น

การส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงานบริการสังคม

นอกเหนือจากการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะนิสัย ความประพฤติ ความสนใจ การประกอบอาชีพ ทักษะ หรือความสามารถทั่วไป และความสามารถพิเศษของผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละคนแล้ว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงก่อนการส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงานตามหน่วยงาน รองรับก็คือ สถานที่ตั้งของหน่วยงานนั้นกับภูมิลำเนาของผู้ถูกคุมความประพฤติ หากจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้ทำงานอยู่ใกล้บ้านหรือที่ทำงานอาจก่อให้เกิดความสะดวกมากกว่า อย่างไรก็ตามผู้ถูกคุมความประพฤติบางคนอาจชอบทำงานไกล ๆ โดยไม่ขัดข้องที่จะเดินทางก็ได้ ทั้งนี้ ก็สุดแท้แต่ความสนใจของผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละคน

ในการส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงาน พนักงานคุมประพฤติอาจจะไปส่งด้วยตนเอง หรือมีหนังสือส่งตัวฝากให้ผู้ถูกคุมความประพฤติไปติดต่อด้วยตัวเองก็ได้ นอกจากนี้พนักงานคุมประพฤติจะส่งแบบรายงานผลการทำงาน และพฤติการณ์ของผู้ถูกคุมความประพฤติให้แก่หน่วยงานนั้นกรอก เพื่อรายงานให้สำนักงานคุมประพฤติทราบในโอกาสต่อไป

การติดตามและประเมินผล

หลังจากผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม ได้ระยะหนึ่งแล้วพนักงานคุมประพฤติจะติดตามและประเมินผลการทำงาน เพื่อดูว่าการทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพียงใดมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง หากมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องใดจะได้แก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ในการติดตามประเมินผลการทำงานมีการดำเนินงาน 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หน่วยงานรองรับจะรายงานผลการทำงานกลับมา

ส่วนที่ 2 พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนออกไปสอดส่องดูแล หรือสอบถามด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้อาสาสมัครคุมประพฤติออกไปสอดส่องดูแล

การรายงานศาล

พนักงานคุมประพฤติจะรายงานผลการทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติให้ศาลทราบใน 3 กรณี ดังนี้

1. กรณีผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น ไม่ยอมไปทำงาน หรือมีความประพฤติเสียหายร้ายแรง ซึ่งต้องรีบรายงานให้ศาลทราบทันที
2. กรณีผู้ถูกคุมความประพฤติมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปทำให้ไม่สามารถทำงานบริการสังคมตามเงื่อนไขของศาลได้ เช่น จะเดินทางไปศึกษาหรือทำงานในต่างประเทศ เจ็บป่วยร้ายแรง ซึ่งต้องรีบรายงานให้ศาลทราบโดยเร็วเช่นกัน
3. กรณีผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วยดี อาจรายงานความคืบหน้าให้ศาลทราบทุก 6 เดือน หรือตามเวลาที่ศาลกำหนดหรือเมื่อพ้นระยะเวลาการคุมความประพฤติ

การทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจในการพัฒนาแก้ไข-ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสที่จะทำงานเพื่อทดแทนสังคมและชุมชน อย่างไรก็ตามการทำงานบริการสังคมจะสำเร็จและได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพราะการทำงานบริการสังคมเป็นกระบวนการที่ต้องเกี่ยวข้องและอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ทั้งศาล พนักงานคุมประพฤติ หน่วยงานรองรับเพื่อให้ผู้ถูกคุมได้ทำงานบริการสังคมตามเงื่อนไขศาล ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะหน่วยงานรองรับนั้น นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของกระบวนการการทำงานบริการสังคมดังกล่าว ซึ่งนับตั้งแต่มีการนำวิธีการทำงานบริการสังคมมาใช้ในงานคุม-ประพฤติผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่อย่างจริงจัง ส่งผลให้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นหน่วยงานรองรับการทำงานบริการสังคมเป็นจำนวนมาก

การทำงานบริการสังคม ถือได้ว่ามีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดในการที่จะได้ทำงานเพื่อทดแทนสังคมและชุมชน ปัจจุบันจึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้กักขังแทนค่าปรับ โดยให้ผู้ที่ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับสามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ ดังมีหลักเกณฑ์สรุปได้ดังนี้

การประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เรื่อง การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

ด้วยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2546 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 มกราคม 2546 เป็นต้นไป ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. แก้ไขจำนวนเงินในการกักขังแทนค่าปรับจาก 70 บาท ต่อหนึ่งวันเป็น 200 บาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่าในกรณีความผิดกระหนาบหรือหลายกระหนาบห้ามกักขังเกินกำหนด 1 ปี เว้นแต่ ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปีก็ได้
2. ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่ชนิดบุคคล และไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดี เพื่อขอทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

การพิจารณาคำร้อง เมื่อศาลได้พิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติ และสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับแล้ว เห็นเป็นการสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้ ทั้งนี้ ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสังคมการกุศลสาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับดูแล

กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ให้ศาลกำหนดลักษณะ หรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงาน และจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ การนับถือศาสนา ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม หรือสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับประกอบด้วย และศาลจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือ ป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีกก็ได้

ถ้าภายหลัง ความปรากฏแก่ศาลว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือการทำงานสาธารณประโยชน์ของผู้ต้องโทษปรับได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่กำหนดไว้วันนั้นก็ได้ตามที่เห็นสมควร

ในการกำหนดระยะเวลาทำงานแทนค่าปรับตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา 30 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานดังกล่าวต้องอยู่ภายในกำหนดระยะเวลาสองปี นับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานตามวรรคสาม ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม กำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน สำหรับงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์ แต่ละประเภทก็ได้ตามที่เห็นสมควร

ถ้าภายหลังศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้วความปรากฏแก่ศาลเองหรือ ความปรากฏตามคำแถลงของ โจทก์ หรือเจ้าพนักงานว่าผู้ต้องโทษปรับมีเงินพอชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้อง หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม คำสั่ง หรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะเพิกถอนคำสั่งอนุญาตดังกล่าวและปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ โดยให้หัก จำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับก็ได้

ในระหว่างการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หากผู้ต้องโทษ ปรับไม่ประสงค์จะทำงานดังกล่าวต่อไป อาจขอเปลี่ยนเป็นรับโทษปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้ในกรณีนี้ให้ ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้อง โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับ

.....